

Punts clau en la transformació dels espais escolars

Actualment hi ha moltes escoles que s'estan replantejant els seus espais, això ve donat per un canvi en els projectes pedagògics o les metodologies d'ensenyament. El globus vermell, dins del programa Hack the School promogut per la Fundació Jaume Bofill, ha acompanyat a les 30 escoles participants en el programa a la visita de "4 escoles exemple" pels processos de transformació dels seus espais i els mètodes aplicats.

De l'estudi de cadascun dels casos i de les sessions de treball amb aquests 30 centres educatius es desprenen quatre grans problemàtiques relacionades amb els processos de transformació comunes a totes les escoles. L'anàlisi d'aquestes pot ajudar a afrontar els canvis amb més informació i per tant més consciència.

Quatre grans problemàtiques enfront el canvi

Replanteig de la línia pedagògica

Els canvis en les metodologies d'aprenentatge o les línies pedagògiques de les escoles porten a repensar els espais dels que disposen. Aquests espais han de donar resposta a noves formes d'ensenyament i aprenentatge. Els canvis pedagògics o la implementació de nous projectes educatius són processos lents, on tota la comunitat ha d'implicar-s'hi i on es tracta de canviar uns hàbits que moltes vegades estan molt arrelats. Per tant, sovint, és tan difícil com canviar de forma de pensar o de fer. Si per un sol individu és difícil, per una comunitat sencera el repte és encara més ambiciós. Però és possible per "contagi", només cal que un petit grup iniciï el canvi i engresqui a la resta de la comunitat a provar, compartir, explorar... D'aquesta manera, poc a poc, s'aniran introduint de forma natural noves maneres de fer i nous hàbits.

Un bon exemple en aquest sentit és l'Institut Broggi, un dels exemples visitats. Els canvis en la metodologia en l'àrea de plàstica, impulsats per una professora fa que l'activitat pedagògica s'expandeixi més enllà de l'aula, ocupant passadissos, escales, replans... La resta de professorat de les diferents àrees poc a poc han anat adoptant el sistema i l'escola sencera s'ha acabat omplint de contingut que els mateixos alumnes generen i preparen amb l'objectiu de ser exposat.

Limitacions físiques dels espais

Les infraestructures escolars tenen les seves limitacions físiques i tècniques. Ens trobem amb patis de formigó, passadissos estrets i foscos, infraestructures modernes mal mantingudes o infraestructures obsoletes que no responen a necessitats actuals.

Malgrat tot, les instal·lacions de que disposen els centres són les que són. I aquests són, precisament, els condicionants de partida amb els que s'ha de treballar de manera constructiva i creativa. Començar a utilitzar els espais de manera diferent pot ajudar a sentir-los d'una altra manera i a entendre com són aquests: començar a fer ús de passadissos, replans d'escala, espais exteriors i semi-exteriors com a espais d'aprenentatge; fer sessions de treball al pati (dibuixar, llegir...), etc. En definitiva, crear nous hàbits que provocaran noves necessitats les quals impulsaran un canvi físic i generaran noves funcions.

Recursos materials i humans

Per tal de dur a terme intervencions físiques en els espais escolars normalment calen recursos econòmics, materials, i humans. Les estratègies per aconseguir aquests recursos són molt variades depenent del projecte, el centre i les persones implicades.

El projecte creix i es desenvolupa gràcies a la implicació de tota la comunitat educativa. Aconseguir els recursos econòmics és només un pas més del

projecte i, la falta d'aquests a l'inici del procés no s'ha de veure com un impediment per seguir amb el projecte. Al contrari, és una oportunitat per trobar maneres creatives d'aconseguir-los.

Un exemple visitat és el de l'Escola Josep Maria Jujol. Sense recursos econòmics tiren endavant un projecte (conèixer el seu pati per poder solucionar un problema d'acústica) tota la comunitat educativa s'implica, i els recursos econòmics al final arriben en forma de subvenció per part del Programa escolar "Sssplau, Escoles + Saludables".

Metodologia del procés

Depenent de cada cas els agents implicats i les metodologies de transformació dels espais escolars són diferents. En tot cas és molt necessària la implicació de tota la comunitat educativa per a dur a terme accions coherents.

El Re-disseny dels espais s'ha de fer tenint en compte els propis alumnes, el claustre, la direcció, les famílies. Però també l'Ajuntament i les empreses locals que poden donar recolzament, perquè les escoles no són ecosistemes aïllats del seu entorn. Es troben dins dels barris, a prop dels parcs i d'instal·lacions municipals, i, com a equipaments i espais públics que són tots aquests, es pot establir una retroalimentació d'uns amb els altres.

En aquests processos és bàsic que els alumnes siguin els protagonistes, que se sentin participants i coautors del procés. D'aquesta manera qualsevol canvi que es faci nascut d'un procés profund serà acceptat, viscut i mantingut com un element propi i necessari, integrat amb el tot. És una oportunitat per alumnes i professors per a treballar en equip, juntament amb els diferents agents implicats, sobre una problemàtica real d'adequació d'espais.

Per tant, és bàsic fer comunitat, fer entendre a tots de la necessitat del canvi físic i pedagògic... i moltes vegades això passa per fer jornades festives comunitàries per cohesionar el grup, fer xarxa i donar a conèixer les persones que hi ha darrera del procés.

Processos incerts impulsats per la il·lusió i el compromís amb l'educació

Els processos de transformació dins dels centres escolars que s'estan vivint arreu del nostre territori són cada vegada més nombrosos. No existeix un protocol clar d'actuació ni en termes legal-administratius, ni en qüestions pràctiques comunitàries o pedagògiques. Les preguntes de les escoles vers l'administració i ajuntaments són moltes i de moment no hi ha canals institucionals clars o àgils a través dels quals obtenir resposta.

La necessitat real de transformació dels centres educatius porta a aquests a iniciar processos incerts impulsats per l'energia i la il·lusió de fer-ho. Cada centre amb les seves habilitats, estratègies i creativitat va donant resposta als canvis i transformacions que necessita. I el cert és que el nombre de bons exemples, de projectes implementats i recursos cada vegada és major.

Endreçar i posar a l'abast de tothom totes aquestes experiències és bàsic per a facilitar que s'impulsin nous processos i que es vagin multiplicant a tots els centres escolars del nostre territori. Hi ha diversos col·lectius, professionals i plataformes que estan treballant en aquest sentit (Grupo Playgrounds, Ludantia, Fundació Jaume Bofill, El nou safareig, Reinventando patios..)

En conclusió, aquests processos de transformació donats per canvis profunds i exigències de la nostra societat: la sensibilització, cada vegada més estesa, per generar espais i hàbits més saludables i respectuosos amb el medi ambient; l'impuls per innovar en àmbits com l'educació i aplicar noves formes d'ensenyament en els processos d'aprenentatge; l'esforç i la confiança per provocar transformacions i canvis a partir de la força de la comunitat... Haurien de ser transformacions enteses en la seva globalitat, de manera completa i holística des de totes les seves vessants, per tal de ser profundes i assimilades per tota la comunitat, transformant no només l'escola, també totes aquelles persones, elements o entitats en contacte.